

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2022 m. birželio 16 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Gražinos Davidonienės (kolegijos pirmininkė, pranešėja), Andžej Maciejevski ir Donato Šerno, teismo posėdyje kasacinę rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal atsakovės Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos kasacinį skundą dėl Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. kovo 25 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo D. P. ieškinį atsakovei Valstybinei teritorijų planavimo ir statybos inspekcijai prie Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos dėl savivališkos statybos aktų panaikinimo; tretieji asmenys uždaroji akcinė bendrovė „Devega“, Palangos miesto savivaldybės administracija.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

- Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių statytojo teisinį statusą ir jo pripažinimo asmeniui sąlygas, aiškinimo ir taikymo.
- Ieškovė D. P. teismo prašė: panaikinti atsakovės Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos (toliau – ir Inspekcija) 2017 m. birželio 15 d. savivališkos statybos aktą Nr. SSA-30-170615-00048 ir 2017 m. birželio 19 d. savivališkos statybos aktą Nr. SSA-30-170619-00049.
- Ieškovė nurodė, kad ginčijami savivališkos statybos aktai surašyti netinkamam asmeniui, nes jį nebuvo statytoja, t. y. statybos darbų, ginčijamose savivališkos statybos aktuose įvardijamų kaip savivališka statyba, faktinė užsakovė. Ieškovė taip pat nėra nei pastatyto kelo savininkė, valdytoja ar naudotoja, nei žemės sklypo savininkė, valdytoja ar naudotoja. Kelias pastatytas ant valstybinės žemės, kuri skirta visuomenės poreikiams.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

- Plungės apylinkės teismas 2020 m. lapkričio 25 d. sprendimu ieškinį atmetė.
- Byloje nustatyta, kad 2013 m. kovo 26 d. Palangos miesto infrastruktūros plėtojimo (savanoriškos paramos Palangos miesto infrastruktūrai plėtoti) sutartimi Nr. 21-DP, sudaryta Palangos miesto savivaldybės administracijos (toliau – ir Savivaldybė) ir ieškovės, pastarųjų įsipareigojimo pagal galiojančias normas ir reglamentus parengti gatvės atkarpos nuo M. Daujoto gatvės iki įvažiavimo į sklypus M. Daujoto g. 15 ir M. Daujoto g. 17 Palangoje supaprastintą projektą ir suderinti jį su atitinkamomis institucijomis, pagal suderintą supaprastintą projektą įrengti žvyro dangą nurodytoje atkarpoje.
- Palangos miesto infrastruktūros plėtojimo (savarankiškos paramos Palangos miesto infrastruktūrai plėtoti) 2014 m. vasario 19 d. sutartimi Nr. 6-DP, sudaryta tų pačių šalių, ieškovė įsipareigojo, bendradarbiaudama su Savivaldybe, savanoriškai ir neatlygintinai parengti D kategorijos Šilo gatvės atkarpos nuo Vanagupės gatvės iki M. Daujoto gatvės ir M. Daujoto gatvės atkarpos nuo Šilo gatvės iki įvažiavimo į žemės sklypus M. Daujoto g. 1 ir 1A Palangoje techninį projektą ir jį suderinti su atitinkamomis institucijomis per 3 mėnesius nuo sutarties sudarymo.
- 2014 m. rugsėjo 1 d. – 2014 m. rugsėjo 22 d. atliktų darbų akte nurodyta, kad objektas – „M. DAUJOTO 12 G., PALANGA“, kelias, darbų užsakovas – UAB „Devega“, o generalinis rangovas – UAB „Mirigita“. Pagal PVM sąskaitą faktūrą Nr. MIR 1654 mokėtojas už atliktus darbus yra UAB „Devega“.
- 2015 metais parengtas techninis projektas Nr. TP-15/10-S (toliau – ir Projektas), kuriame statytoja (užsakove) nurodyta D. P.
- Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos Palangos skyrius 2015 m. gruodžio 22 d. išdavė sutikimą, kuriame nurodė, kad neprieštarauja dėl vandentiekio, buitinių ir lietaus nuotekų tinklų tiesimo pagal pateiktus techninio projekto planus valstybinėje žemėje, kurioje nesuformuoti žemės sklypai.
- 2016 m. balandžio 18 d. statytojai D. P. išduotas statybos leidimas, kuriuo leidžiama statyti kelius (gates), vandentiekio ir nuotekų šalinimo bei surinkimo tinklus.
- 2017 m. balandžio 4 d. ieškovės vardu buvo pateikta deklaracija apie statinio statybos užbaigimą, kurią patvirtinama, kad pastatyti nauji statiniai – vandentiekio ir nuotekų šalinimo tinklai.
- 2017 m. birželio 15 d. savivališkos statybos aktu Nr. SSA-30-170615-00048 Inspekcija konstatavo savivališką statybą, nes statytoja D. P., turėdama 2015 metais parengtą techninį projektą Nr. TP-15/10-S ir pagal jį 2016 m. balandžio 18 d. išduotą statybą leidžiantį dokumentą – leidimą statyti naujus statinius Nr. LNS-33-160418-00055, statė II grupės nesudėtingą statinį – Šilo gatvę nuo Vanagupės gatvės į šiaurę, kurios paskirtis – kelias (gatvė), pažeidžiant esminius statinio – Šilo g. projekto sprendinius, t. y. ne pagal projektą nuo M. Daujoto gatvės į šiaurę pailginta gatvė 58 metrus su 0,8 m pločio šaligatviu ir vietoje 6 m pastatytą 5 m pločio gatvę. Bendras gatvės atkarpos ilgis – apie 176,6 m. Nustatyto pažeidimo padarymo laikas – 2013 metų pavasaris – 2016 metų lapkritis.
- Inspekcija 2017 m. birželio 19 d. savivališkos statybos aktu Nr. SSA-30-170619-00049 konstatavo savivališką statybą, nes statytoja D. P., turėdama 2015 metais parengtą techninį projektą Nr. TP-15/10-S ir pagal jį 2016 m. balandžio 18 d. išduotą statybą leidžiantį dokumentą – leidimą statyti naujus statinius Nr. LNS-33-160418-00055, statė II grupės nesudėtingą statinį – M. Daujoto gatvę Palangoje, nuo Šilo gatvės į vakarus, kurios paskirtis – kelias (gatvė), pažeidžiant esminius statinio – M. Daujoto g. projekto sprendinius, t. y. ne pagal projektą nuo Šilo gatvės į vakarus iki žemės sklypo M. Daujoto g. 15 Palangoje vietoje 6 m pločio – 4,6 m pločio betoninių trinkelų dangos gatvę. Atkarpos ilgis – apie 69 m. Nustatyto pažeidimo padarymo laikas – nuo 2013 metų pavasario iki 2017 m. balandžio 26 d.
- Taiigi savivališkos statybos aktai surašyti todėl, kad vienu atveju nukrypa nuo projekto ir Šilo gatvę pailginta į šiaurę, o kitu atveju – kad Šilo gatvė iki M. Daujoto gatvės yra per siaura, nes pagal projektą minėta gatvė turi būti platesnė.
- Atsakovė ieškovei 2017 m. liepos 4 d. surašė privalomuosius nurodymus, įpareigojo iki 2018 m. sausio 4 d. pašalinti savivališkos statybos padarinius – išardyti savivališkai pastatytą Palangos mieste Šilo gatvės su šaligatviu dalį nuo M. Daujoto gatvės į šiaurę ir savivališkai, ne pagal projektą pastatytą gatvės dalį nuo Vanagupės gatvės iki M. Daujoto gatvės, įrengti ją pagal projektą ir sutvarkyti statybvietyje.
- Pirmosios instancijos teismas nesutiko su ieškovės teiginiu, kad statybos leidimas jos vardu išduotas per klaidą, nes 2014 m. vasario 19 d. sutartimi su Palangos miesto savivaldybės administracija ji įsipareigojo tik savo sąskaita parengti techninį projektą. Teismas, įvertinęs byloje nustatytas aplinkybes, pažymėjo, kad dalį statybos leidime nurodytų statybos darbų ieškovė įgyvendino – pastatė vandentiekio ir buitinių nuotekų tinklus ir juos nurodė 2017 m. balandžio 4 d. deklaracijoje apie statinio statybos užbaigimą. Ieškovė, teigdama, jog ji nėra savivališkos statybos aktuose nurodytų statinių statytoja, šias aplinkybes patvirtinančių įrodymų nepateikė, taip pat nepateikė ir logiškai suprantamų paaiškinimų, kaip ji, nebūdama statinio statytoja, užsakė techninį projektą, gavo statybos leidimą, kurio pagrindu vėliau įgyvendino dalį statybos darbų, patvirtino deklaraciją apie statybos užbaigimą, nekėlė klausimų dėl statybos leidimo teisėtumo, o statytojo teisių įgyvendinimą pradėjo neigti tik po to, kai atsakovė nustatė pažeidimus ir surašė jai ginčijamus administracinius aktus.
- Teismas konstatavo, kad kadangi tik statybos leidimo nustatyta tvarka išdavimas yra tiesiogiai susijęs su statytojo statuso atsiradimu, nagrinėjamu atveju administraciniai aktai pagrįstai buvo surašyti faktiškai savivališką statybą vykdžiusiam asmeniui ir jis, o ne kitas asmuo yra atsakingas už savivališką statybą ir kartu už jos padarinių, konstatuotų savivališkos statybos aktuose, šalinimą.
- Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi ieškovės apeliacinį skundą, 2021 m. kovo 25 d. sprendimu panaikino Plungės apylinkės teismo 2020 m. lapkričio 25 d. sprendimą ir priėmė naują sprendimą – ieškinį tenkinti: panaikinti atsakovės Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos 2017 m. birželio 15 d. savivališkos statybos aktą Nr. SSA-30-170615-00048 ir 2017 m. birželio 19 d. savivališkos statybos aktą Nr. SSA-30-170619-00049.
- Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad pagal Lietuvos Respublikos statybos įstatymo 2 straipsnio 46 dalį (2001 m. lapkričio 8 d. įstatymo Nr. IX-583 redakcija) savivališka statyba – statinio ar jo dalies statyba neturint galiojančio statybą leidžiančio dokumento arba jį turint, bet pažeidžiant esminius statinio projekto sprendinius. Vadinausi, savivališka statyba, pažeidžiant esminius statinio projekto sprendinius, gali būti tokia statyba, kuri atliekama jau po to, kai gaunamas statybos leidimas. Savivališka statyba negali būti laikoma situacija, kai asmuo gauna statybos leidimą, bet jokių statybos darbų pagal jį neatlieka, nes tokia situacija neatitinka minėtų savivališkos statybos požymių.
- Kolegija pažymėjo, kad Inspekcija turėjo įrodyti, jog statyba buvo vykdoma ne pagal statybos techninį projektą, tačiau byloje neįrodyta, kad ieškovė vykdė savivališką statybą, t. y. (pa)statė savivališkos statybos aktuose nurodytas betoninių trinkelų kelo atkarpos po 2015 m. techninio projekto parengimo ir statybos leidimo ieškovei išdavimo. Priešingai, iš byloje surinktų įrodymų visumos (be kita ko, liudytojo E. L., rengusio minėtą techninį projektą, nurodymų, trečiojo asmens UAB „Devega“ atstovo parodymų ir byloje pateiktų UAB „Devega“ dokumentų, kuriuose užfiksuota egzistuojanti betoninė dangą) teisėjų kolegija padarė išvadą, kad savivališkos statybos aktuose nurodytos (betoninių trinkelų) kelo atkarpos buvo įrengtos (pastatytos) dar iki minėto techninio projekto parengimo.
- Kolegijos nuomone, atsakovė nepagrįstai remiasi savivališkos statybos padarinių pašalinimo institutu ir argumentais, kad ieškovė, kaip statytoja, privalo pašalinti savivališkos statybos, vykdytos ne pagal projektą, padarinius. Pirmą, privalomasis nurodymas pašalinti savivališkos statybos padarinius iki statybos leidimo išdavimo ieškovei nebuvo surašytas, ji nesumokėjo Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo 14 straipsnyje nustatytos įmokos už savivališkos statybos įnešimą, atsakovė neįrodė (ir iš esmės neįrodinėjo to, o tik kėlė prielaidas), kad būtent ieškovė pastatė ginčo betoninių trinkelų atkarpas (buvo jų statytoja), o savivališkos statybos aktai ieškovei surašyti ne dėl statybos neturint statybą leidžiančio dokumento. Vadinausi, minėtas statybos leidimas ieškovei buvo išduotas ne savivališkos statybos padariniams pašalinti, bet naujam statiniui statyti (be kita ko, techniniam projekte nurodant nardyti esamą betoninių trinkelų dangą ir įrengti asfaltbetoninę dangą). Antra, toks statybos leidimas nepareigoja asmens statyti statinio, o tik suteikia jam teisę statyti. Todėl nors ieškovei buvo suteikta teisė (bet ne pareiga) pagal ankščiau minėtą techninį projektą nutiesi asfaltą dangą ir nardyti esamą betoninių trinkelų dangą, ji neprivalėjo to daryti ir jai negali kilti atsakomybė už tai, kad ji pasirodė neįgyvendinti šios jai suteiktos teisės. Tokių išvadų nepareigia aplinkybė, kad ieškovė iš dalies (pastatydama vandentiekio ir nuotekų šalinimo tinklus) įgyvendino suteikto statybos leidimo sprendinius.
- Kolegija konstatavo, kad savivališkos statybos aktai ieškovei buvo surašyti nepagrįstai, nes ji neatliko juose nurodytų savivališkos statybos veiksmų.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

- Kasaciniu skundu atsakovė Inspekcija prašo: panaikinti Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. kovo 25 d. sprendimą ir priimti naują sprendimą – Plungės apylinkės teismo 2020 m. lapkričio 25 d. sprendimą palikti nepakeistą. Kasacinis skundas grindžiamas tokiais argumentais:

Vadovaujantis Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo 14 straipsnio 5 dalimi, asmenys turi teisę teisės aktų nustatyta tvarka parengti statinio projektą ir, sumokėję Statybos įstatymo 1 priede nustatytą įmoką už savivališkos statybos įnešimą, gauti statybą leidžiantį dokumentą tais atvejais, kai žemės sklype (teritorijoje), kuriame (kurioje) yra savivališka statyba, tokios paskirties naujo statinio statyba yra galima arba tokie šio statinio rekonstravimas, remonto ar grovimo darbai yra galimi pagal galiojančius detalesnius planus ar žemės valdos projektus (jeigu jie privalomi), taip pat bendruosius planus ar specialiojo teritorijų planavimo dokumentus ir tokia statyba neprieštarauja imperatyviems aplinkos apsaugos, paveldosaugos, saugonųjų teritorijų apsaugos teisės aktų reikalavimams. Šioje teisės normoje nustatyta teisė įnešinti savivališkai atliktą statybą suponuoją pareigą asmeniui, siekiančiam gauti statybą leidžiantį dokumentą ir jį gavus, užtikrinti statybos atitiktį išduoto ir galiojančio statybą leidžiančio dokumento sprendiniams.

Savivališkai jau pastatytam statiniui, nors oficialiai tokiam nepripažintam (neužfiksuotam surašytu savivališkos statybos aktu), statyti išduotas statybą leidžiantis dokumentas ne tik suteikia teisę, bet įpareigoja asmenį, kuriuo išduotas statybą leidžiantis dokumentas, atlikti atitiktis veiksmus pastatant ar perstatant statinį pagal galiojančio statinio projekto ir jam išduoto statybą leidžiančio dokumento sprendinius arba pakeičiant statinio projekto sprendinius ir tokiu būdu įnešinti statybos nukrypimus nuo projekto.

Nagrinėjami atveju apeliacinės instancijos teisės savivališkos statybos atvejį – statybą, pažeidžiančią esminius statinio projekto sprendinius, siedamas tik su aktyviais asmens, kuriuo išduotas statybą leidžiantis dokumentas, veiksmams statyti statinį, formuoja ydingą praktiką, pagal kurią be privalomo statybą leidžiančio dokumento pradėtas ir baigtas statyti statinis negali būti vertinamas lyginant jo atitiktį su esminiais statinio projekto sprendiniais, kuriems įgyvendinti po statybos darbų atlikimo fakto išduotas statybą leidžiantis dokumentas. Tokiu būdu statybos valstybinę priežiūrą vykdanči institucija yra įpareigojama tirti statybos, neturint išduotą statybą leidžiančio dokumento, aplinkybes, ignoruodama galiojančio statybą leidžiančio dokumento faktą ir iš jo kylančias statytojo pareigas. Taip kartu paneigiamas statybą reglamentuojančiuose teisės aktuose įtvirtintas savivališkų statybų

įteisinimo institutas ir principas, kad visas statybas, kurios pagal imperatyvius teisės aktus ir galiojančius teritorijų planavimo dokumentus toje vietoje ir tokio pobūdžio yra leidžiamos, galima įteisinti.

25. Atsiliepimu į kasacinį skundą ieškovė prašo jį atmesti ir priteisti jai bylinėjimosi išlaidų kasaciniam teisme atlyginimą. Ieškovė nurodo šiuos argumentus:

- 25.1. Atsakovė klaidingai nurodo šios bylos ginčo dalyką. Šios bylos ginčo dalykas nebuvo statybos eigos procedūros ir savavališkos statybos įteisinimas, o buvo ginčas dėl statytojo ir asmens, statybą leidžiančiame dokumente nurodyto statytoju, sąvokų netapatumo ir dėl to, ar būtent ieškovė atliko tuos statybos darbus, kuriuos kaip savavališką statybą nurodė atsakovė. Pastarasis klausimas yra fakto klausimas, jį išsprendė apeliacinės instancijos teismas, nurodant, kad ieškovė šių darbų neatliko, o juos dar iki ieškovės išduodant statybą leidžiantį dokumentą atliko UAB „Devega“, tai įvyko dar prieš pradėdant rengti projektą, pagal kurį ieškovei buvo išduotas statybos leidimas.
- 25.2. Atsakovė klaidingai sutapatina statytojo ir asmens, statybą leidžiančiame dokumente nurodyto statytoju, sąvokas. Pagal Statybos įstatymo 2 straipsnio 99 dalį (2016 m. birželio 30 d. įstatymo Nr. XII-2573 redakcija) statytojas (užsakovas) – Lietuvos Respublikos ar užsienio valstybės fizinis asmuo, juridinis asmuo ar kita užsienio organizacija, kurie investuoja lėšas į statybą ir kartu atlieka užsakovo funkcijas (ar jas paveda atlikti kitiems fiziniams ar juridiniams asmenims, kitai užsienio organizacijai). Taigi, statytojas yra faktinis statybos darbų užsakovas, bet nebūtinai tas asmuo, kuris turi statybą leidžiantį dokumentą statyti tam tikrą statinį. Statybos darbų, kurie ginčijamose savavališkos statybos aktuose įvardijami kaip savavališka statybą, faktinis užsakovas buvo UAB „Devega“, kuri byloje pripažino šią aplinkybę, byloje yra pateikti tai patvirtinantys rašytiniai įrodymai – atliktų darbų aktas ir sąskaita, iš kurių taip pat matyti, kad šie darbai jau buvo atlikti prieš ginčo kelo projekto rengimą.
- 25.3. Tikrasis kelo pagal 2015 m. Projektą statytojas yra Savivaldybė, o ieškovė buvo tik savanoriška finansuotoja, rėmėja. Ieškovė, ginčo vietoje pastačius daugiabučius, buvo suinteresuota kuo greitesniu infrastruktūros vystymu. Kadangi Savivaldybė tam lėšų neturėjo, tai ji sutarė, sudaryta su Savivaldybe, sukito finansuoti projekto parengimą. Pagal šį Projektą ji įrengė tik vandentiekio ir nuotekų tinklus ir juos perdavė UAB „Palangos vanderlys“, o kelo pagal Projekto reikalavimus neįrenginėjo. Ieškovė neginėjo statybą leidžiančio dokumento išdavimo jos, o ne Savivaldybės vardu, nes sukurtas turtas galiausiai turėjo atitekti Savivaldybei. Tokias aplinkybes patvirtina ir tai, kad Nacionalinė žemės tarnyba leido rengti komunikacijas valstybinėje žemėje būtent Savivaldybei, kad projektavimo užduotį patvirtino ne ieškovė, o Savivaldybė, o pagal Statybos įstatymo 12 straipsnio 1 dalies 1 punkto redakciją, galiojusią užduoties tvirtinimo metu, nurodyta būtent statytojo pareiga projektuotojui pateikti privalomus projekto rengimo dokumentus. Pagal Aplinkos ministro 2004 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. D1-708 patvirtinto statybos techninio reglamento STR 1.05.06:2010 „Statinio projektavimas“ (redakcija galiojusi nuo 2014 m. kovo 6 d. iki 2014 m. gruodžio 31 d.) 7.2.2 punktą, „techninė užduotis – tai Statytojo patvirtintas dokumentas, kuriame nurodoma visa Projekto rengimo paslaugų apimtis ir sumanyto statyti statinio pagrindiniai funkciniai, architektūriniai, techniniai, kokybiniai, ekonominiai, kiti rodikliai ir reikalavimai, kuriais būtina vadovautis rengiant Projektą“.
26. Atsiliepimu į kasacinį skundą trečiasis asmuo Palangos miesto savivaldybės administracija prašo kasacinį skundą nagrinėti teismo nuožūra, pažinti, kad byloje surinkti įrodymai patvirtina, jog ne ieškovė, o trečiasis asmuo UAB „Devega“ pastatė ginčo kėlą.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išsakinimai

Dėl savavališkos statybos padarinių šalinimo nemustatinio statytojo

27. Nagrinėjamoje byloje ieškovei D. P. pareiškus reikalavimą panaikinti jai, kaip statytojai, atsakovės Inspekcijos surašytus savavališkos statybos aktus, apeliacinės instancijos teismas ieškinį tenkino, konstatavęs, kad ieškovė nėra ginčo aktuose nurodytų statinių statytoja.
28. Atsakovė kasaciniame skunde teigia, kad tokiu apeliacinės instancijos teismo sprendimu formuojama ydinga praktika: statybos valstybinę priežiūrą vykdanči institucija yra įpareigojama tirti statybas, neturint išduoto statybą leidžiančio dokumento, aplinkybes, ignoruodama galiojancio statybą leidžiančio dokumento faktą ir iš jo kylančias statytojo pareigas; paneigiamas statybą reglamentuojančiuose teisės aktuose įtvirtintas savavališkų statybų įteisinimo institutas. Atsakovės nuomone, savavališkai jau pastatytam statiniui statyti išduotas statybą leidžiantis dokumentas ne tik suteikia teisę, bet įpareigoja asmenį, kuriam išduotas statybą leidžiantis dokumentas, atlikti aktyvius veiksmus pastatant ar perstatant statinį pagal galiojancio statinio projekto ir jam išduoto statybą leidžiančio dokumento sprendinius arba pakeičiant statinio projekto sprendinius ir tokiu būdu įteisinti statybos nukrypimus nuo projekto.
29. Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo 14 straipsnio 1 dalyje (2016 m. birželio 30 d. įstatymo Nr. XII-2578 redakcija, galiojusi nuo 2017 m. sausio 1 d., t. y. ginčo aktų surašymo metu) nustatyta, jog Inspekcijos pareigūnas, nustatęs, kad statybą yra savavališka, surašo savavališkos statybos aktą. Aktas įteikiamas pasirašytinai, registruotu laišku arba kitu tinkamu būdu teisės aktų nustatyta tvarka statytojui, o jeigu jo nėra, – vienam iš šių asmenų: 1) statinio ar jo dalies savininkui, valdytojui ar naudotojui; 2) žemės sklypo ar jo dalies, kurioje nustatyta savavališka statybą, savininkui, valdytojui ar naudotojui.
30. Pagal Statybos įstatymo 2 straipsnio 46 dalį (2016 m. birželio 30 d. įstatymo Nr. XII-2573 redakcija, galiojusi ginčo aktų surašymo metu) savavališka statybą – statinio ar jo dalies statybą neturint galiojancio statybą leidžiančio dokumento arba jį turint, bet pažeidžiant esminius statinio projekto sprendinius. Pagal tuo pat metu galiojusio Statybos įstatymo 2 straipsnio 99 dalį statytojas (užsakovas) – Lietuvos Respublikos ar užsienio valstybės fizinis asmuo, juridinis asmuo ar kita užsienio organizacija, kurie investuoja lėšas į statybą ir kartu atlieka užsakovo funkcijas (ar jas paveda atlikti kitiems fiziniams ar juridiniams asmenims, kitai užsienio organizacijai). Statybos įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad statytojo teisė įgyvendinama, kai: 1) statytojas žemės sklypą, kuriame statomas statinis, valdo nuosavybės teise arba valdo ir naudoja kitais Lietuvos Respublikos įstatymų nustatytais pagrindais; šis reikalavimas netaikomas Aplinkos ministerijos nustatytais atvejais, kai nėra suformuoti žemės sklypai (atraujant (modernizuojant) pastatus, atliekant statinio kapitalinį ar paprastąjį remontą ir pan.); 2) statytojas turi statybą leidžiantį dokumentą (ar šis privalomasis); 3) statytojas statinį (jo dalį) valdo nuosavybės teise arba valdo ir naudoja kitais Lietuvos Respublikos įstatymų nustatytais pagrindais – statinio rekonstravimo, remonto ir grojimo atvejais. Iš esmės analogiškos nuostatos buvo įtvirtintos atitinkamai Statybos įstatymo 2010 m. liepos 2 d. įstatymo Nr. XI-992 redakcijos galiojusios iki 2016 m. birželio 30 d. įstatymo Nr. XII-2573 redakcijos įsigaliojimo, 2 straipsnio 46 ir 41 dalyse, 3 straipsnio 2 dalyje.
31. Kompetentingas subjektas, išduodamas statytojui statybą leidžiantį dokumentą, patikrina, ar konkretus asmuo atitinka reikalavimus statytojo teisės įgyvendinimui (Statybos įstatymo 27 straipsnio 5 dalis), todėl, esant išduotam statybą leidžiančiam dokumentui, yra pagrindas spresti, kad statytojas yra būtent nurodytame dokumente statytoju įvardytas asmuo. Vis dėlto galinti atvejai, kai statybą leidžiančiame dokumente statytoju nurodomas asmuo faktiškai nėra statinio, kurį statyti turi teisę, statytojas, todėl konkrečiu atveju neturi pareigos atsakyti už faktinio statytojo veiksmus. Byloje kilus ginčui, prezumpcija, kad tam tikro statinio statytojas yra statybą leidžiančiame dokumente statytoju nurodytas asmuo, gali būti paneigta.
32. Nagrinėjamoje byloje kilus ginčui dėl savavališkų statinių statytojo, apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs faktines bylos aplinkybes, konstatavo, kad ginčo savavališkos statybos aktuose nurodyti statiniai (betoninių trinkelų kelo atkarpos) buvo pastatyti dar prieš techninio projekto parengimą ir statybą leidžiančio dokumento išdavimą ieškovei. Statybos leidimas ieškovei buvo išduotas ne savavališkos statybos padariniams pašalinti, bet naujam statiniui statyti (be kita ko, techniniame projekte nurodant nuardyti esančią betoninių trinkelų dangą ir įrengti asfaltbetonio dangą), o ieškovė neįgyvendino šios jai suteiktos statytojo teisės. Kasacinis teismas, nagrinėdamas bylą, yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir **CPK**) 353 straipsnio 1 dalis).
33. Priešingai nei teigiama atsakovės kasaciniame skunde, konstatavus, kad nagrinėjamoje atveju statybą leidžiančiame dokumente nurodytas statytojas neįgyvendino jam suteiktos statytojo teisės, todėl ne jam turi būti įteikiamas savavališkos statybos aktas, nėra paneigiamas statybą reglamentuojančiuose teisės aktuose įtvirtintas savavališkų statybų įteisinimo institutas.
34. Minėta, kad pagal Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo 14 straipsnio 1 dalį Inspekcijos pareigūnas, nustatęs, kad statybą yra savavališka, surašo savavališkos statybos aktą, kurį įteikia statytojui, o jeigu jo nėra, – vienam iš šių asmenų: 1) statinio ar jo dalies savininkui, valdytojui ar naudotojui; 2) žemės sklypo ar jo dalies, kurioje nustatyta savavališka statybą, savininkui, valdytojui ar naudotojui. Pagal to paties straipsnio 2 ir 5 dalių nuostatas asmenys turi teisę teisės aktų nustatyta tvarka įteisinti savavališką statybą tais atvejais, kai žemės sklype (teritorijoje), kuriame (kurioje) yra savavališka statybą, tokios paskirties naujo statinio statybą yra galima.
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-104-701/2020](#) 50 punkte išaiškina, kad reikalavimai dėl savavališkos statybos padarinių pašalinimo, nesant nustatyto statytojo, teikiami Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo 14 straipsnio 1 dalyje nurodytu eiliskumu: statinio ar jo dalies savininkui, valdytojui ar naudotojui; nesant nustatytų šių asmenų, minėti reikalavimai teikiami žemės sklypo ar jo dalies, kurioje nustatyta savavališka statybą, savininkui, valdytojui ar naudotojui.
36. Kasacinis teismas, primdamas pirmiau nurodytą nutartį, sprenddamas dėl Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo 14 straipsnio 1 dalies aiškinimo ir taikymo, atsižvelgė į įstatymo *travaux préparatoires* (teisės aktų parengiamieji dokumentai) nuostatas, atskleidžiančias įstatymų kildėjo ketinimus. Konstatuota, kad, rengiant 2010 m. liepos 2 d. priimtą įstatymą Nr. XI-992 dėl Statybos įstatymo pakeitimo ir papildymo, kaip papildomas komitetas dalyvavo Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas, kuris, išnagrinėjęs įvairių subjektų pateiktas pastabas dėl šio statinio projekto, 2010 m. balandžio 9 d. išvadose, pasisakydamas dėl rengiamos naujos Statybos įstatymo 28 straipsnio 1 dalies 1 punkto redakcijos (dėl Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo įsigaliojimo nustatytas subjektas, kuriems gali būti pateikti reikalavimai dėl savavališkos statybos padarinių pašalinimo), be kita ko, nurodė, kad „bendrų atveju atsakingas už savavališką statybą asmuo yra statytojas, tačiau jo nesant ar jo neidentifikavus, būtina įtvirtinti teisės normas, nustatančias atsakomybę kitiems asmenims: statinio savininkui (valdytojui), jo nesant – žemės sklypo savininkui (valdytojui)“. Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo 14 straipsnio 1 dalies nuostatos dėl savavališkos statybos padarinių pašalinimo iš esmės analogiškos minėtai Statybos įstatymo 28 straipsnio 1 dalies 1 punkto redakcijai, galiojusiai iki 2014 m. sausio 1 d. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-104-701/2020](#), 45-47 punktai).
37. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad pirmiau nurodytose Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto 2010 m. balandžio 9 d. išvadose taip pat pažymėta, jog nustatęs atsakomybę statinio savininkui (valdytojui), jo nesant – žemės sklypo savininkui (valdytojui), „bus išvengta tokių atvejų, kai savavališkos statybos padariniai ilks nepašalinėti. Statinio ar žemės sklypo nuomininkams (jei jie nėra statytojai), atsakomybę nustatyti neteklinga, kadangi tokiais atvejais ji bus nustatyta statinio ar žemės sklypo savininkui (valdytojui). <...> Be to, tokiu teisiniu reglamentavimu bus skatinama asmenis, išvardytus Statybos įstatymo 28 straipsnio 1 dalies 1 punkte (išskyrus statytoją), kurie patys nevykdė savavališką statybą, tačiau apie jas žino, operatyviai reaguoti į vykdomas savavališkas statybas – pranešti apie savavališkos statybos atvejį viešojo administravimo institucijoms, atliekančioms statybos valstybinę priežiūrą savavališkos statybos ankstyvoje stadijoje, tuo metu, kuomet dar bus galima identifikuoti už savavališkos statybas atsakingą subjektą“.
38. Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo 14 straipsnio 1 dalies nuostatos suponuoja, kad savavališkai pastatyto statinio savininkas (valdytojas), jo nesant – žemės sklypo savininkas (valdytojas), kaip asmenys, suinteresuoti esamo statinio buvimu ar nebuvimu ginčo vietoje, turi ir pareigas užtikrinti atitinkamam statinio valdymo ir žemės sklypo naudojimo teisėtumą, teisės aktų laikymąsi, o to neatlikus, nemustatinio statytojo, jiems gali tekti pareiga šalinti savavališkos statybos padarinius, o esant galimybei – teisę teisės aktų nustatyta tvarka įteisinti savavališką statybą.
39. Atsakovė kasaciniame skunde nepagrįstai teigia, kad savavališkai jau pastatytam statiniui statyti išduotas statybą leidžiantis dokumentas ne tik suteikia teisę, bet įpareigoja asmenį, kuriam išduotas statybą leidžiantis dokumentas, atlikti aktyvius veiksmus pastatant ar perstatant statinį pagal galiojancio statinio projekto ir jam išduoto statybą leidžiančio dokumento sprendinius arba pakeičiant statinio projekto sprendinius ir tokiu būdu įteisinti statybos nukrypimus nuo projekto.
40. Pagal Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo 14 straipsnio 2 dalį Inspekcijos pareigūnas per 10 darbo dienų nuo savavališkos statybos akto surašymo dienos pateikia šio straipsnio 1 dalyje nurodytą asmeniui privalomąjį nurodymą dėl savavališkos statybos padarinių pašalinimo. Privalomajame nurodyme nurodoma, kad asmuo turi teisę teisės aktų nustatyta tvarka įteisinti savavališką statybą tais atvejais, kai žemės sklype (teritorijoje), kuriame (kurioje) yra savavališka statybą, tokios paskirties naujo statinio statybą yra galima. Taip pat asmeniui nurodoma vienu iš šių būdų pašalinti savavališkos statybos padarinius: 1) nugriauti statinį ir sutvarkyti statybvietyje; 2) išardyti savavališkai pastatytas (įrengtas, sumontuotas ir pan.) ar perstatytas statinio dalis ir, jeigu būtina, sutvarkyti statybvietyje; 3) atstatyti (atkurti) nugriautą kultūros paveldo statinį (išardytas jo dalis) ir, jeigu būtina, sutvarkyti statybvietyje; 4) atstatyti nugriautą statinį ar išardytas statinio dalis, jeigu dėl statinio nugriovimo ar jo dalių išardymo buvo pažeistas viešasis interesas, ir, jeigu būtina, sutvarkyti statybvietyje.
41. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo 14 straipsnio 2 dalyje nustatyta asmens teisė, o ne pareiga atlikti aktyvius veiksmus įteisinant savavališką statybą. Jei asmuo šia teise nesinaudoja, jam tenka pareiga vykdyti vietoj iš privalomajame nurodyme įvardytų būdų pašalinti savavališkos statybos padarinius.
42. Nagrinėjamoje byloje nenumatyta, kad ieškovė būtų faktiškai atlikusi savavališkų statinių statytojo funkcijas ir įgyvendinusi jai 2016 m. balandžio 18 d. statybą leidžiančiu dokumentu suteiktą statytojo teisę ar būtų siekiusi pasinaudoti savavališkos statybos įteisinimo teise. Dėl to, nesant nustatyto savavališkos statybos, įvardytos atsakovės surašytuose ginčo aktuose, statytojo, atsakovė turi teisę Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo 14 straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka surašyti savavališkos statybos aktą ir įteikti jį statinio ar jo dalies savininkui, valdytojui ar naudotojui, o jo nesant – žemės sklypo ar jo dalies, kurioje nustatyta savavališka statybą, savininkui, valdytojui ar naudotojui.
43. Remdamasi tuo, kas išdėstyta, teisėjų kolegija konstatuoja, kad atsakovės kasacinio skundo argumentai nesudaro teisinio pagrindo keisti ar naikinti apeliacinės instancijos teismo sprendimą. Dėl to kasacinis skundas atmestinas, o apeliacinės instancijos teismo sprendimas paliktas nepakeistas (**CPK 346 straipsnis**, 359 straipsnio 1 dalies 1 punktas ir 3 dalis).

Dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo

44. Šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, iš antrosios šalies priteisiamos bylinėjimosi išlaidos (**CPK 93 straipsnio** 1 dalis, 98 straipsnio 1 dalis). Ieškovė prašo priteisti iš atsakovės 2000 Eur už atsiliepimo į kasacinį skundą parengimą, pateikė šias išlaidas pagrindžiančius dokumentus. Šios išlaidos atitinka Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. IR-85 patvirtintą Rekomendacijų dėl civilinės bylos priteisimo užmokescio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą (paslaugas) maksimalaus dydžio nuostatas (7, 8, 14 punktai). Šių išlaidų atlyginimas, atsižvelgiant į bylos išnagrinėjimo rezultata, atsakovei priteistas iš ieškovės.
45. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. birželio 6 d. pažymą apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu, kasacinis teismas patyrė 7,24 Eur tokių išlaidų. Netenkinus kasacinio skundo, pastarųjų išlaidų atlyginimas priteistas valstybei iš atsakovės (**CPK 79** straipsnis, 88 straipsnio 1 dalies 3 punktas, 92 straipsnis, 96 straipsnio 1 dalis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. kovo 25 d. sprendimą palikti nepakeistą.

Priteisti ieškovei D. P. iš atsakovės Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos 2000 (du tūkstančius) Eur kasaciniame teisme patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.
Priteisti valstybei iš atsakovės Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos 7,24 Eur (septynis Eur 24 ct) išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, atlyginimo.
Valstybei priteista suma mokėtina į Valstybinės mokesčių inspekcijos (j. a. k. 188659752) biudžeto pajamų surinkamąją sąskaitą, mokes kodas – 5662.
Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai
Davidonienė

Šernas